

DESPRE NOMENCLATURA TECNICĂ ÎN LIMBA ROMANEASCĂ

Una din greutățile, de care se lovesce la noi un inginer la începutul carierei sale, este anevoia, cu care el pricepe pe semenii săi în ramura tehnică. Aceasta este datorită lipsei în limba românească a unei terminologii tehnice recunoscută de oficială și pe care fie-ce om tehnic dator să fie a o cunoască.

Astăzi pentru exprimarea unei noțiuni există în nomenclatura tehnică a noastră cam atâtea cuvinte în câte feluri de limbă persoanele tehnice și-au făcut studiile. Nimene, însă mai ales la început, nu cunoaște de cât cuvintele proprii limbei, în care a învățat; de unde reese că doi ingineri români dar cu studii speciale în limbi diferite, anevoiă se vor înțelege și de multe ori siliți vor fi, pentru deslușirea unor noțiuni să recurgă la lungi perifrased sau reprezentațiuni plastice, prin schitare etc., cu toate că fie-care din ei cunoaște pentru acea noțiune un cuvânt anumit.

Incurcătura devine și mai mare atunci, când în serviciile noastre intervine corespondența. I se telegrafiază, bună oară lui X, ce se află la construcția cu reședința în orașul A, pentru a trimite *urgent* un obiect în orașul B.

Dacă denumirea acelui obiect, așa cum spune în telegramă, îi va fi necunoscută, el cu toată buna voință lui de a executa *grabnic* ordinele, va întârzi, trebuind mai întâi să cerceteze, ce se va fi înțelegând prin acel cuvânt și de multe ori nevoit va fi să ceară explicațiuni. Toate aceste nu-s închipuiri, ci fapte, care zilnic se petrec prin serviciile noastre; ne-am deprins însă cu ele. căci altminterlea nu înțeleg pentru ce nu le-am scoate la iveală și n'am lucra pentru înlăturarea aceste babilonii din limba tehnică.

Cercetând ramurile activității noastre, vom găsi, că în nici una (escludând moda, microb străin, ce la noi și a găsit un teren priincios pentru traiu și repede dezvoltare) nu ne slujim de mai multe cuvinte străine cu în tehnică.

E și firesc lucru să fie așa; căci oare asupra cărei, ramuri avut'a străinătatea mai multă înfrurire de cât asupra tehnice. Putem dice, că tot, ce avem în tehnica, este de obârșită străină. Și nu doară, că noi n'am putea în condițiuni egale, să lucrăm ca cele-l'alte state, ci pentru că mijloacele de traiu sunt mai lesnicioase la noi și ne mulțumim de uă cam dată mai bine să cum-părăm de aiurea cea, ce ne trebuie pentru a fi la nivelul lumii civilizate, de cât a le alcătui noi înșine.

Cu încetul însă va veni vremea, când și noi în concertul european vom lua locul de creditor iar nu de debitor.

În dezvoltarea noastră culturală nu urmăm de cât calea proiectată și executată de cele-l'alte state. S'a început cu literatura și treptat am ajuns la uă dezvoltare

atât de mare în cât frunțașii în ale literaturii, cunoșcuți sunt și peste hotare. Maiștri noștri literari au căutat să ciuruiască și să curețe limba de multele neologisme, cu care era împeștriată. Avem ađi mai mult în scris, mai puțin în graiu uă limbă destul de curată și mlădioasă, prin care putem exprima simțimintele noastre cele mai delicate, cugetările cele mai abstracte, idei cu colorit fin, contrar după cum nu de mult, pe timpul lui Lazăr, se credea, că în limba românească e cu neputință a se scrie ceva de seamă,— dar mai ales științific.

Este timpul acum, după ce cu limba literară am făcut uă propășire atât de mare, să ne întoarcem privirea și asupra celei din științe, și în momentul de față fiind vorba de limba tehnică, să cercetăm, în ce chip s'a introdus în ea cuvintele străine și cum ne putem scăpa de ele.

Cele d'întâi rețele de drum de fer la noi s'au construit de companii nemțesci. Odată cu inginerii de studii și construcții au venit și lucrători nemți. Aceștia în daraverile lor zilnice cu românii au împeștriat limba populară cu uă mulțime de cuvinte nemțesci.

De atunci avem: *șweluri, gheleasuri, bremsă, ștangă, a rucni, a da un stos, a face bremsa los, etc. etc.* Înfrurirea lor asupra poporului a fost atât de mari încât și acum a rămas în multe părți înrădăcinată ideea că dacă nu ești neamț nu poți fi inginer,— de bun nici vorbă nu-i.

Construcțiile durând timp mărginit, cuvintele nemțesci n'au putut să se păstreze de cât ici cole. Serviciile permanente însă precum, întreținerea, atelierile, mișcarea, etc., au fost și au rămas înăbușite aproape numai de cuvinte nemțesci; aceasta din pricină, că înfrurirea a ținut vreme îndelungată, chiar după rescumpărarea liniilor mai tot personalul strein a rămas. Începând românii a veni ingineri din Franța, au adus odată cu ei obiceiurile și cuvintele tehnice franțuzesci. De aci înainte studiile și construcțiile făcându-se aproape numai de ingineri români cu școli speciale franțuzesci, cuvintele franceze vor alcătui centrul de greutate al cuvintelor streine. Așa se explică mulțimea de franțuzisme, ce întâlnim la studii și construcții. *Rambleu, debleu, rampă, pantă, balast, pasage, barage, balisă, șantieră, pereu, prisă, etc.*, sunt cuvinte zilnic întrebuințate și cel cu școala germană de geaba va dice: *damm, einschnitt, steigung, gefälle, schoter, wehr, etc.*, căci numai nemții îl vor înțelege. Resultatul este deci, că doi ingineri cu școli speciale în limbi diferite nu se înțeleg imediat între ei, iar lucrătorul român nu-i pricepe pe amândoi; pe când dacă s'ar dice: *umplutură, tăiătură, suiș, scoboriș, prunțiș, trecătoare, stăvilar, etc.*, cu toții ar fi împăcați.

Este de netăgăduit lucru, că am putea cu puțină oste-

neală, să modulăm limba tehnică așa încât tuturora să fie cunoscută. Nu ȳic de a îndepărta toate cuvintele streine. Această-i cu neputință, căci bine înțeles primind uă invențiune din altă parte, dobândim odată cu ea și cuvântul propriu. Când însă pentru aceiași noțiune în-trebuintăm mai multe cuvinte și în limbi diferite, să adoptăm pe acela, care-i mai răspândit și mai îndemă-natic limbei noastre.

Făcându-se cumpăneala cuvintelor după această normă vom dobândi un șir de vorbe într'adevăr streine, dar mai cunoscute și pe cari le-am trece în limbă ca oficiale făcând parte din dicționarul nostru tehnic. Să desbră-căm însă cu totul de cuvintele streine noțiunile, ce în limba românească au cuvinte anumite. Accastă reformă nu se va putea face numai de două ori trei persoane, stând în biurou, ci fie-care tehnic în ramura să se intereseze cercetând, când are prilejul, mai cu seamă pe poporul de la țară, unde vom găsi mulțimea cuvintelor românesci. Și de multe ori ne vom mira, cum săteanul în simplitatea lui, a sciut cu vorbe atât de potrivite să îmbrace cutare sau cutare noțiune.

N'avem de cât să'l punem în fața unei case, ce dânsul și o face și numai de cât ne va spune denumiri, ca : *stâlp, furcă, pop, grindă, talpă, coșoroabă, coardă, căprior, bârnă, proptea, leaț, copilețu, șgheab, stre-șină, ochiu de fereastră, privaz, brăiă, prispă, tindă, cotruță*, etc., toate părți din care e înjghebată căsuța lui. Aceste sunt cuvinte, ce foarte bine ar putea sta în dicționarul nostru tehnic în locul franțuzismelor.

Interesându-se fie-care în ramura sa, după chipul sus arătat, vom ajunge să avem la îndemână un șir de cu-vinte tehnice românesci, cari împreună cu cele apropiate din alte limbi, vor alcătui dicționarul tehnic, cu a cărui redactare se va ocupa un comitet ales din sinul Socie-tăței polytehnice și căruia treptat vom trimite colec-țiunea de cuvinte formată cu timpul.

Posedând un dicționar, atunci vom putea avea preten-țiunea, ca fie-care să cunoască cuvântul anumit pentru uă noțiune dată. Cu modul acesta vom avea uă unitate în felul nostru de a ne exprima ; iară greutăților mai sus pomenite și prilejului de a face haz pe socoteala unuia sau altuia, că nu se exprimă așa după cum cutărui îi place, se va pune stavilă.

În treacăt mai atrag băgarea de seamă asupra puți-nului preț ce se pune la redactarea proiectelor, în a se scrie corect românesce. Această abatere nu numai că e bătătoare la ochi, dar poate avea și oare-și-care înrîurire. De acea socot, că uă lucrare cum este, bună oară harta statului major român ce merită e a deveni un docu-ment trebuie să o facem în așa fel, ca din toate punctele de vedere să corăspundă timpului, în care alcătuită a fost, iar nu a o lăsa pe mâna desemnatorilor să schimonosească limba din ea, așa după cum lor le convine.

E. Bogdan, Lazarovici.

Inginer.

14 Septembrie, 1893.